

ВИКОНАННЯ УХВАЛИ ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ МИРОВОЇ УГОДИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті досліджується питання щодо виконання ухвали про затвердження мирової угоди в господарському судочинстві. Метою зазначеного дослідження досягнуто за допомогою авторського аналізу нормативних актів та звернення до відповідних наукових праць окремих фахівців. Обґрунтовується, що мирова угода відноситься до примирливих засобів врегулювання спору між суб'єктами господарювання. Охарактеризовано особливості укладення мирової угоди; обґрунтовано, що суд виконує контрольну функцію під час затвердження ухвали; визначено особливості ухвали про затвердження мирової угоди, а саме зазначено, що під час прийняття ухвали про затвердження мирової угоди норми законодавства не вимагають від суду дослідження обставин справи. Прийняття судом ухвали про затвердження мирової угоди не вимагає застосування норм матеріального права, які підтверджують вимоги або заперечення сторін, оскільки при цьому необхідно встановити лише суперечність умов закону.

Зазначено, що мирова угода, затверджена ухвалою суду, передбачає її добровільне виконання з боку сторін виконавчого провадження, в той же час згідно із законодавством виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа, а саме ухвали господарського суду за заявою стягувача. Якщо ухвала про затвердження мирової угоди відповідає вимогам Закону України «Про виконавче провадження», то вона є виконавчим документом і підлягає виконанню виконавчою службою. Як виконавчий документ повинна містити у своїй резолютивній частині не лише вказівку про затвердження мирової угоди, а й інші передбачені законодавством ознаки та відомості, зокрема щодо умов, розміру і строків виконання зобов'язань сторін тощо. Але якщо ухвала про затвердження мирової угоди не містить усіх даних, зазначених у Законі України «Про виконавче провадження», то така ухвала не має статусу виконавчого документа, й інша сторона у справі не позбавлена права звернутися з позовом про спонукання до виконання мирової угоди. На підставі аналізу судової практики зроблений висновок, що від правильності оформлення ухвали суддею залежить визнання ухвали про затвердження мирової угоди виконавчим документом.

Ключові слова: мирова угода, господарський суд, виконавча служба, виконавче провадження, господарське судочинство, врегулювання спору.

The article deals with the question of the implementation of the decision on the approval of a settlement agreement in economic legal proceedings. The purpose of this study was achieved through the author's analysis of normative acts and the reference to the relevant scientific works of individual specialists. It is substantiated that the settlement agreement refers to the conciliatory means of settling a dispute between economic entities. Characterized by the peculiarities of the settlement agreement; it is substantiated that the court carries out a control function at the approval of the decree. The peculiarities of the decision on approval of the settlement agreement are specified, namely, it is indicated that when making a decision on the approval of a settlement agreement, the norms of legislation do not require the court to study the circumstances of the case. Adoption by the court of a ruling on the approval of a settlement agreement does not require the application of substantive law, which confirm claims or objections of the parties, as it is necessary to establish only the contradiction of the law.

It is noted that the settlement agreement, approved by the court ruling, provides for its voluntary execution by the parties to the enforcement proceedings, at the same time,

according to the law, the executor begins enforcement of the decision on the basis of the executive document, namely, the decisions of the economic court on the application of the collector.

If the decision approving the settlement agreement meets the requirements of the Law of Ukraine “On Enforcement Proceedings”, then it is an executive document and is subject to execution by the executive service. As an executive document, in its resolution part, not only an indication of the approval of the settlement agreement, but also other statutory features and information, in particular, regarding the conditions, size and terms of fulfilment of obligations of the parties, etc. But if the decision on approval of the settlement agreement does not contain all the data specified in the Law of Ukraine “On Enforcement Proceedings”, then such a decision does not have the status of an executive document, and the other party in the case is not deprived of the right to file a lawsuit on the incentive to execute the settlement agreement.

Based on the analysis of judicial practice, it is concluded that the recognition of a ruling on the approval of a settlement agreement by an executive document depends on the correctness of a judge’s decision.

Key words: *settlement agreement, economic court, executive service, enforcement proceedings, economic legal proceedings, settlement of a dispute.*

Вступ. У сучасний період в економіці спостерігаються інтенсивні трансформаційні та інтеграційні процеси. Ці зміни активно впливають на розвиток діяльності суб’єктів господарювання і викликають розбіжності та конфліктні ситуації. Вирішити спірні питання покликана діюча система спеціалізованих господарських судів. Якщо проаналізувати судову практику, то господарське судочинство сьогодні є найбільш результативним і прийнятним способом вирішення спорів суб’єктів господарювання, оскільки реформи, що здійснилися у судовій системі, позитивно вплинули на розвиток господарських судів, формування системи господарських судів, господарське процесуальне законодавство та визначили не тільки основні, а також нові напрямки розвитку.

Завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов’язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави [1]. Це завдання може бути виконано завдяки чіткій організації діяльності судів за умови існування дієвих і ефективних процесуальних механізмів, одним із яких є інститут мирової угоди.

Норми Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) передбачають можливість врегулювання розбіжностей між суб’єктами господарювання за допомогою різноманітних примирливих процедур, у тому числі за допомогою мирової угоди. Застосування примирливих процедур сприяє врегулюванню конфлікту, розвитку господарської діяльності, а також призводить до зниження завантаженості судів та скорочення періоду розгляду справи. Але укладення мирової угоди не означає, що спір вже врегульований, треба ще виконати всі вимоги мирової угоди. Саме виконання визначає ефективність мирової угоди, тому це питання є актуальним та потребує окремого дослідження.

Слід підкреслити, що інститут мирової угоди є одним із загальнодоступних засобів примирливих процедур. Визначення сутності та мети мирової угоди дозволяє ефективно врегулювати існуючі спори. Значення мирової угоди полягає в тому, що вона сприяє найбільш конструктивному вирішенню спору. Тому її дослідження та розроблення різних точок зору щодо укладення та виконання сприяють успішному застосуванню мирової угоди в господарському судочинстві.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження теоретичних та практичних питань, пов’язаних із виконанням ухвали про затвердження мирової угоди в господарському судочинстві.

Питання виконання ухвали про затвердження мирової угоди досліджувалися фрагментарно та знайшли часткове відображення у відповідних роз’ясненнях Вищого господарського суду України і правових позиціях Верховного Суду. Деякі питання мирової угоди в національному судочинстві були предметом теоретичних досліджень таких вчених, як: З. Будько, Б. Гриняк, С. Заболотній, В. Радзивілюк, Д. Соболев, Г. Пронська, С. Фурса, Т. Шевченко та ін.

Аналіз правових актів та наукової літератури як вітчизняних, так і зарубіжних вчених дає підстави вважати, що на теперішній час не існує окремих досліджень щодо виконання ухвали про затвердження мирової угоди у господарському судочинстві.

Результати дослідження. Мирова угода – це засіб врегулювання спору, який виникає за погодженням між сторонами шляхом реалізації їхніх процесуальних прав. Механізм укладення та виконання мирової угоди передбачений главою 5 ГПК України та Законом України «Про виконавче провадження». Якщо проаналізувати мирову угоду, то можливо виокремити деякі особливості укладення, а саме: по-перше, мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії судового процесу; по-друге, форма і зміст мирової угоди визначається процесуальними нормами; по-третє, суб'єктами угоди є сторони судового розгляду; по-четверте, наслідком укладення є закриття провадження у справі; по-п'яте, мирова угода отримує юридичну силу після затвердження ухвалою суду.

Затвердження мирової угоди ухвалою, а не судовим рішенням має своє обґрунтування, а саме судові рішення: спрямоване на вирішення справи по суті; завершує розгляд справи; ухвалюється в нарадчій кімнаті тощо. Під час прийняття рішення суд надає власну оцінку доказам, вимогам позивача і запереченням відповідача, тобто рішення повинно бути обґрунтованим, спираючись на всебічно і повністю встановлені обставини справи. Під час прийняття ухвали про затвердження мирової угоди норми законодавства не вимагають від суду дослідження обставин справи. Стосовно мирової угоди суд встановлює факт відсутності в мировій угоді умов, що суперечать закону або порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є не виконуваними, або одну із сторін мирової угоди представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє. Прийняття ухвали суду про затвердження мирової угоди не вимагає застосування норм матеріального права, які підтверджують вимоги або заперечення сторін, оскільки при цьому необхідно встановити лише суперечність умов закону.

Роль суду у визнанні мирової угоди – контрольна. Суд повинен перевірити законність цього акта за кількома напрямками: 1) чи є процесуальна дія, а саме: чи укладено мирову угоду, чи є звернення сторін до суду про затвердження мирової угоди; 2) чи наділена відповідна категорія осіб, які беруть участь у справі, правом на укладення мирової угоди; 3) добровільність укладення мирової угоди і усвідомлення наслідків затвердження судом цього акта; 4) чи можливо з відповідної категорії справ укладення мирової угоди; чи допускається можливість домовленості сторін; чи не змінюють сторони своєю угодою імперативні норми закону; 5) чи всі особи беруть участь у справі і чи не порушує мирова угода їхніх прав, а також права осіб, не залучених до участі у справі; чи чітко викладено її умови; чи немає двозначності, нечіткості умов; чи не укладена мирова угода під умовою; 6) чи врегулюється даною мировою угодою спір; чи відповідають умови мирової угоди предмету спору, чи не зачіпаються інші права та обов'язки сторін [2, с. 15]

Стаття 193 ГПК України зазначає, що виконання мирової угоди здійснюється особами, які її уклали, в порядку і строки, передбачені цією угодою. Ухвала про затвердження мирової угоди є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановлених Законом України «Про виконавче провадження» [1].

Ефективність виконання мирової угоди багато в чому залежить від того, як оформлена мирова угода та відповідно як оформлена ухвала. Тобто ухвала повинна бути оформлена так, щоб мати силу виконавчого документа. Закон України «Про виконавче провадження» (далі – Закон) встановлює вимоги до виконавчого документа. Стаття 4 Закону зазначає, що повинно міститися у виконавчому документі:

- 1) назва і дата видачі документа, найменування органу, прізвище, ім'я, по батькові та посада посадової особи, яка його видала;
- 2) дата прийняття і номер рішення, згідно з яким видано документ;
- 3) повне найменування (для юридичних осіб) або прізвище, ім'я та, за наявності, по батькові (для фізичних осіб) стягувача та боржника, їхнє місцезнаходження (для юридичних осіб) або адреса місця проживання чи перебування (для фізичних осіб), дата народження боржника – фізичної особи;
- 4) ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань стягувача та боржника (для юридичних осіб – за наявності);
- 5) резолютивна частина рішення, що передбачає заходи примусового виконання рішень;
- 6) дата набрання рішенням законної сили (крім рішень, що підлягають негайному виконанню);
- 7) строк пред'явлення рішення до виконання.

У виконавчому документі можуть зазначатися інші дані (якщо вони відомі суду чи іншому органу (посадовій особі), що видав виконавчий документ), які ідентифікують стягувача та боржника чи можуть сприяти примусовому виконанню рішення, зокрема місце роботи боржника – фізичної особи, місцезнаходження майна боржника, реквізити рахунків стягувача і боржника, номери їх засобів зв'язку та адреси електронної пошти. У разі невиконання затвердженої судом мирової угоди ухвала суду про затвердження мирової угоди може бути подана для її примусового виконання в порядку, передбаченому законодавством для виконання судових рішень [3].

О.Г. Бортнік зазначає, що законодавство України повинно гарантувати примусове виконання мирової угоди на рівні із законодавством ЄС. З метою підсилення процесуальних гарантій виконання мирової угоди є можливим після визнання мирової угоди за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або за ініціативою суду вжити заходів до забезпечення її виконання [4, с. 6].

Вчені зазначають, що викликає увагу питання щодо протидії невиконанню укладеної мирової угоди. Так, до січня 2004 року мирова угода вважалась виконавчим документом відповідно до положень Закону України «Про виконавче провадження», тому в разі невиконання боржником своїх зобов'язань, за умовами мирової угоди вона, як і будь-який інший виконавчий документ, була підставою до її виконання у примусовому порядку за допомогою виконавчої служби України. Відповідно до закону України «Про виконавче провадження» від 2 вересня 2016 р. примусове виконання судових рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України, а після набрання чинності Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів і реєстрацію обтяжень» від 19 жовтня 2016 р. мирова угода виключена з переліку виконавчих документів, на підставі яких виконавча служба має відкривати виконавче провадження. Згідно із судовою практикою єдиним способом захисту прав позивача є зміна порядку виконання мирової угоди з добровільного на примусовий. Зазначене нововведення призвело до виникнення неоднозначної ситуації у практиці, пов'язаної з відсутністю належного правового регулювання виконання мирової угоди, що призводить до різноманітних спроб виходу із цієї ситуації за допомогою пред'явлення до виконання ухвали про затвердження мирової угоди, подання позову про спонукання до виконання мирової угоди тощо [5, с. 86].

Мирова угода, затверджена судом, передбачає її добровільне виконання з боку сторін виконавчого провадження, але Закон України «Про виконавче провадження» містить норму, згідно з якою виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа, а саме ухвали господарського суду за заявою стягувача.

Тобто виконання мирової угоди залежить від того, наскільки правильно та у відповідності до законодавства оформлена ухвала. Якщо ухвала про затвердження мирової угоди відповідає вимогам Закону України «Про виконавче провадження», то вона є виконавчим документом і підлягає виконанню виконавчою службою. Але якщо ухвала про затвердження мирової угоди не містить усіх даних, зазначених у Законі України «Про виконавче провадження», то така ухвала не має статусу виконавчого документа, й інша сторона у справі не позбавлена права звернутися з позовом про спонукання до виконання мирової угоди, у випадку задоволення якого господарський суд видає наказ. Відповідний позов може мати як майновий, так і немайновий характер у залежності від змісту умов мирової угоди. Ухвала про затвердження мирової угоди є виконавчим документом, і як виконавчий документ повинна містити у своїй резолютивній частині не лише вказівку про затвердження мирової угоди, а й інші передбачені законодавством ознаки та відомості, зокрема, щодо умов, розміру і строків виконання зобов'язань сторін тощо. За недодержання відповідних вимог ухвала про затвердження мирової угоди не може вважатися виконавчим документом, що підлягає виконанню державною виконавчою службою. У випадках невиконання зобов'язаною стороною умов мирової угоди, укладеної в процесі виконання судового рішення і затвердженої господарським судом, заінтересована сторона може звернутися до державного виконавця із заявою про примусове виконання ухвали, якою затверджено цю угоду. Відповідна правова позиція відображена в ухвалі Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2018 року у справі № 910/12230/16 [6].

Слід звернути увагу, що Верховний Суд у постанові від 04.12.2018 р. у справі № 910/23406/17 зазначив, що закриття провадження у справі – це форма закінчення розгляду господарської справи без прийняття судового рішення у зв'язку з виявленням після відкриття провадження обставин, з якими закон пов'язує неможливість судового розгляду справи [7].

З аналізу судової практики можливо зробити висновок, що в разі якщо ухвала не містить необхідних реквізитів, позивач звертається до суду із заявою про спонукання виконання ухвали [8; 9].

Висновки. На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що на теперішній час існують деякі прогалини у виконанні ухвали про затвердження мирової угоди. Визнання ухвали виконавчим документом залежить від якості оформлення та відповідності ухвали встановленим законодавчим вимогам. Якщо ухвала не відповідає вимогам, встановленим ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження», то вона не може визнаватися виконавчим документом, і в цьому випадку сторона може звернутися до суду із заявою про спонукання до виконання мирової угоди.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>. (дата звернення : 07.06.2019).
2. Лазарев С.В. Мировое соглашение в гражданском судопроизводстве : автореф. дис. на соиск. научн. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.15 «гражданский процесс; арбитражный процесс». Екатеринбург, 2006. 24 с.
3. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 30. Ст. 542.
4. Бортнік О.Г. Мировая угода у цивільному судочинстві : автореф. дис. канд. юрид. наук 12.00.03 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2007. 19 с.
5. Домашенко М.В., Мишаченко В.О. Про правову природу мирової угоди. URL : http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14968/1/DOMAShENKO_MYShACHENKO_82-87.pdf.
6. Боков О. ВП ВС: Мировая угода може бути затверджена під час касаційного перегляду судового рішення, зокрема й при розгляді справи Великою Палатою Верховного Суду (ВП ВС, справа № 910/12230/16, 11.12.18). URL : [https://protocol.ua/ua/vp_vs_mirova_ugoda_moge_buti_zatverdgena_pid_chas_kasatsiynogo_pereglyadu_sudovogo_rishennya_zokrema_y_pri_rozglyadi_spravi_velikoyu_palatoyu_verhovnogo_sudu_\(vp_vs_sprava_910_12230_16_11_12_18\)\](https://protocol.ua/ua/vp_vs_mirova_ugoda_moge_buti_zatverdgena_pid_chas_kasatsiynogo_pereglyadu_sudovogo_rishennya_zokrema_y_pri_rozglyadi_spravi_velikoyu_palatoyu_verhovnogo_sudu_(vp_vs_sprava_910_12230_16_11_12_18)\).
7. Постанова Верховного Суду від 04.12.2018 р. у справі № 910/23406/17. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/78518626?ch=1015985&q=%22910~2F23406~2F17%22>.
8. Рішення господарського суду м. Києва від 18.03.2019 р. по справі № 910/16288/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80753479>.
9. Рішення господарського суду Рівненської області від 09.04.2019 р. по справі № 918/84/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81530508>.